

EDUSKUNNAN
HALLINTOVALIOKUNTA

Helsingissä

25 päivänä marraskuuta 1994

Lausunto n:o 9

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 27 päivänä syyskuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 188 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina hallitusneuvos Pekka Järvinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, valtiovarainministeri Iiro Viinanen, budjettipäällikkö Raimo Sallas ja budjettineuvos Raija Koskinen valtiovarainministeriöstä, neuvotteleva virkamies Martti Kallio sisäasiainministeriöstä, vanhempi hallitussihteeri Matti Lahtinen opetusministeriöstä, ylijohtaja Risto Salama verohallituksesta, johtaja Leif Engfelt ja erityisasiantuntija Jouko Heikkilä Suomen Kuntaliitosta, neuvottelupäällikkö Heikki Saipio Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, apulaisosastopäällikkö Markku Lemmetty Akavasta, toimialajohtaja Jarmo Lehtonen Kunta-alan unionista, lakimies Matti Leppälä Kuntien Tekniikan ja Peruspalvelujen Neuvottelujärjestöstä, osastopäällikkö Maija Anttila Toimihenkilöiden neuvottelujärjestöstä, apulaiskaupunginjohtaja Erkki Veräjänkorva, sosiaali- ja terveysjohtaja Urpo Alanko ja sivistystoimen johtaja Aulis Pitkälä Vantaan kaupungista, kaupunginjohtaja Martti Sinisalmi Porin kaupungista, kaupunginjohtaja Eero Mattila Anjalankosken kaupungista ja kunnanjohtaja Ilkka Simanainen Rääkkylän kunnasta.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia muutettavaksi siten, että kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannus-

ten valtionosuuksiin tehdään vuonna 1995 yhteensä 3 362 miljoonan markan vähennykset. Tästä 2 819 miljoonan markan vähennys olisi vuonna 1994 tehdyn vähennyksen jatkamista samansuuruisena ja se myös tehtäisiin samoin perustein kuin vuonna 1994 kuntien asukasluvun ja vuoden 1992 veroäyrien perusteella. Vähennyksestä 40 prosenttia määräytyisi kuntien asukasluvun ja 60 prosenttia kuntien veroäyrimäärän perusteella. Vuonna 1995 tehtävä 543 miljoonan markan lisävähennys kohdennettaisiin asukaskohtaisten valtionosuuksien markkamäärien alennukseksi.

Vähennys olisi väliaikainen ja se koskisi vuotta 1995. Esitys liittyy valtion vuoden 1995 talousarvioesitykseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1995 alusta.

Valiokunnan kannanotot

Sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuksien alentaminen on yhdessä kuntien yleisen valtionosuuden sekä opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannusten valtionosuuden alentamisen kanssa osa kokonaisuutta, jonka tavoitteena on säästöjen aikaansaaminen julkisessa taloudessa. Vuodelle 1994 tehtyä yhteensä 4 357 miljoonan markan valtionosuuksien vähennystä ehdotetaan jatkettavaksi vuonna 1995. Vähennykset olisivat hallinnonaloittain samansuuruisia kuin vuonna 1994 ja ne ehdotetaan kohdistettavaksi kuntiin samojen perusteiden mukaan kuin vuonna 1994. Lisäksi vuoden 1995 valtionosuuksia ehdotetaan vähennettäväksi yhteensä 1 000 miljoonaa markkaa.

Vuodelle 1994 tehtyjen valtionosuuksien vähennysten ja ehdotettavien uusien vähennysten kokonaismäärä on yhteensä 5 357 miljoonaa markkaa. Vuodelta 1994 jatkettavat vähennykset ehdotetaan jaettaviksi siten, että yleisen val-

tionosuuden vähennys on 421 miljoonaa markkaa, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtionosuuksien vähennys 2 819 miljoonaa markkaa sekä opetusministeriön hallinnonalan valtionosuuksien vähennys noin 1 117 miljoonaa markkaa. Opetus- ja kulttuuritoimen käyttökustannusten valtionosuuksien vähennyksien jatkaminen ja vuodelle 1995 valtionosuuksiin tehtävä lisävähennys on tarkoitus toteuttaa alentamalla yksikköhintoja ja muita valtionosuuksien määrätymisperusteita kolme prosenttia vuoden 1994 tasosta. Näiden valtionosuuksien määrätymisperusteiden vaikutukset eivät ole tarkoin arvioitavissa, koska niihin vaikuttavat toiminnan laajuudessa tapahtuvat muutokset. Yleisen valtionosuuden sekä sosiaali- ja terveydenhuollon vähennykset ehdotetaan tehtäviksi aiempaan tapaan siten, että vähennyksistä 40 prosenttia kohdistetaan kuntien asukasluvun ja 60 prosenttia veroäyrimäärän perusteella.

Vuodelle 1995 ehdotettu 1 000 miljoonan markan lisävähennys ehdotetaan tehtäväksi alentamalla kunkin hallinnonalan valtionosuuksien tai niiden perusteena olevia keskimääräisiä markkamääriä. Vähennykset ehdotetaan jaettavaksi siten, että kuntien yleisen valtionosuuden vähennys on 112 miljoonaa markkaa, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan vähennys 534 miljoonaa markkaa sekä opetusministeriön hallinnonalan vähennys 345 miljoonaa markkaa.

Valiokunta toteaa, että vuonna 1994 toteutettujen valtionosuuksien vähennysten yhtenä perusteena oli se seikka, että perhetuki uudistus lisäsi kuntien verotuloja noin 2 260 miljoonaa markkaa, mikä osaltaan edesauttaa kuntien sopeutumista myös vuoden 1995 valtionosuuksien vähennyksiin. Hallituksen esityksen mukaan kuntien ja valtion välisen kustannustenjaon muutos ei ole arvioitavissa, koska ei ole riittävästi tietoa siitä, missä määrin kunnat ovat säästötoimillaan jo pystyneet alentamaan valtionosustehtävien menoja.

Eri hallinnonalojen valtionosuuksien vähennyksistä on tarkoitus kohdentaa kunnille yhteensä noin 1 300 miljoonaa markkaa kuntien asukasluvun ja noin 1 940 miljoonaa markkaa äyrimäärän perusteella sekä noin 2 100 miljoonaa markkaa valtionosuuksia tai niiden perusteena olevia keskimääräisiä markkamääriä alentamalla. Vähennykset ovat asukasta kohden keskimäärin 1 060 markkaa. Hallituksen esityksessä n:o 182 mainittujen ennakkolaskelmien mukaan valtionosuuksien vähennykset ovat kantokyky-

luokittain tarkasteltuina asukasta kohden keskimäärin lähes yhtä suuret.

Valiokunta toteaa, että käyttökustannusten valtionosuudet eivät enää vuoden 1993 alusta voimaan tulleen valtionosuuksiuudistuksen jälkeen ole käyttötarkoituSSIDONNAISIA. Valtionosuuksien alentaminen merkitsee yleistä kuntien tulojen vähenemistä tältä osin. Sanottu ei luonnollisesti tarkoita sitä, että kuntasektorin sisällä määrärahoja olisi vastaavasti alennettava toimialoittain valtionosuusleikkauksien suhteessa. Valtionosuuksien leikkaaminen on epätydyttävä ratkaisu. Siihen on kuitenkin olevissa oloissa välttämätöntä sopeutua. Samalla tulisi eri tahojen, joiden toimenpiteillä on vaikutusta kuntien talouteen, toimia käytettävissä olevilla keinoilla samansuuntaisesti siten, että voitaisiin mahdollisimman vähin haitallisoin seurauksin selviytyä laman vaikutuksista.

Valtionosuuksien alentamisen tosiasialliset vaikutukset ovat riippuvaisia palvelut järjestävien kuntien toimenpiteistä. Kunnat voivat kohdentaa valtionosuuksien vähennykset harkintansa mukaisesti eri hallinnonaloilla, ja toisaalta kunnilla on monissa tapauksissa mahdollisuuksia kehittää toimintatapoja siten, että kustannuksia voidaan alentaa palveluista tinkimättä. Näin on myös tapahtunut. Saatujen tietojen perusteella kunnat ovat kohtuullisen hyvin kyenneet selviytymään palvelutuotannostaan vuonna 1994 toteutettujen valtionosuuksien leikkauksista huolimatta.

Kuntien toimenpiteet ovat johtaneet yleisesti muun ohella säästöihin henkilöstömenoissa, jolloin erityisesti vakinaisen henkilöstön työpaineet ovat lisääntyneet. Henkilöstön venymismahdollisuudet ovat luonnollisesti rajalliset. Julkisen talouden vaikeuksien voittamiseksi joudutaan kuitenkin vielä ensi vuonna leikkaamaan valtionosuuksia. Lakiehdotus on väliaikainen ja koskee vuotta 1995. Kansantaloudessa aikaansaadun ja meneillään olevan myönteisen kehityksen voidaan arvioida vahvistuvan edelleen vuonna 1995.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan asukasluvuna käytettäisiin valtionosuuden vähennystä laskettaessa STVOL:n 37 §:n perusteella vuoden 1993 alussa ollutta kuntien asukasluvua. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että perusteluissa on tässä kohdin virhe. Kysymys on vuoden 1994 alussa olleesta kuntien asukasluvusta.

Valiokunta toteaa, että käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä mainittu hallituksen esitys n:o 115 laiksi eräistä poikkeuksista kuntien

valtionosuuslain 3 ja 4 §:n säännöksiin vuosina 1994 ja 1995 on hyväksytty ja sanottuun esitykseen perustuva laki on tullut voimaan.

Esitys liittyy hallituksen esitykseen laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain säännöksiin vuonna 1995 (HE 182) sekä hallituksen esitykseen eräitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksen poikkeusjärjestelyitä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 185). Esitykset muodostavat kokonaisuuden, minkä vuoksi ne on tarkoitettu käsiteltäväksi yhdessä.

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja puoltaa sen hyväksymistä sellaisenaan.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää kunnioittavasti,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta mietintöönsä laatiessaan ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Väistö, varapuheenjohtaja Varpasuo, jäsenet R. Aho, Enestam, Järvilahti, Korva, Laakkonen, Liikka-

nen, Markkula, Metsämäki, Pulliainen, Saario, Ukkola, Urpilainen, Vähänäkki ja Ääri sekä varajäsen Rask.

Eriävä mielipide

Esitämme hallituksen esityksen n:o 188 hylkäämistä niillä perusteilla, jotka yksilöimme vuotta 1995 koskevan yleistä kuntien valtionosuutta koskevan säästölain osalta (HE 182).

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valiokunnan lausuntoon sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1994

Kari Urpilainen
Matti Vähänäkki
Tuulikki Ukkola

Erkki Pulliainen
Maija Rask

Raila Aho
Lauri Metsämäki
Pirkko Laakkonen

